

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZ ÇALIŞMASI

AHAD'DAN DAHA'YA

Danışmanın Adı-Soyadı: Sevgi BALCI

Öğrencinin Adı-Soyadı: Naz ÖZARI

Diploma Numarası: 1129-0115

Sözcük Sayısı: 3927

Araştırma Konusu: Hakan Günday'ın Daha adlı yapıtında “sömürü” izleğinin nasıl işlendiğinin değeriendirilmesi

ÖZ (ABSTRACT)

UBDP Türkçe A dersi kapsamında uzun tez olarak hazırlanan bu çalışmada, Hakan Günday'ın "Daha" adlı romanında insan kaçakçılığı izleği ile bireyin ve toplumun sömürülmesi çerçevesinde işlenmiştir. Romandaki güç ve sömürü kavramları ile bu kavramların toplum ve birey üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde, güç ve sömürü kavramlarının insanların yaradılışı gereği nasıl ortaya çıktığı sunulmuştur. Gelişme bölümünde ise öncelikle toplumdaki sömürü düzeni içinde kendini var etmeye çalışan bireyin sömürülmesi konusu küçük yaşta babasının etkileriyle insan kaçakçılığına başlayan odak figürün yaşamının evreleri üzerinden işlenmiştir. Bu çerçevede baskılanma süreci, geçiş dönemi ve sömürme dönemi olmak üzere üç alt başlık oluşturulmuştur. Gelişme bölümünün devamında ise toplumun sömürülmesi kavramı işlenmiştir. Yapıtta bu durum insan kaçakçılığı izleğiyle aktarılmıştır. Yapıtta insan kaçakçılığı konusu işlenmektedir ancak yazarın amacı bu gerçekliğe dikkat çekmek değil, bu gerçekliği kullanarak daha büyük evrensel bir sömürü düzenini anlatmaktır. Bu çerçevede toplum ve yapıtta toplum olmak üzere iki alt başlık oluşturulmuştur. Yapıtta toplum yansıtılırken a odak figürün yapıtta karşılaştığı insan kaçakçılığı sonuçlarıyla aktarılmıştır. Sonuç bölümünde ise bireyin ve toplumun sömürü düzeni içinde kendine nasıl yer edindiği belirtilerek çalışma tamamlanmıştır.

Sözcük Sayısı: 175

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
GİRİŞ	4
I. SÖMÜRÜ VE BİREYİN SÖMÜRÜLMESİNİ HAZIRLAYAN SÜREÇ.....	6
I.A. BİREYİN SÖMÜRÜLMİYİ ÖĞRENMESİ OLARAK “BASKI” SÜRECİ: “AHAD”.....	6
I.B. BİREYİN SÖMÜRÜLMESİ OLARAK “SÖMÜRÜ” İLE TANIŞMA SÜRECİ: “AHAD VE GAZA”	8
I.C. BİREYİN SÖMÜRMEİ: “GAZA”	12
II. SÖMÜRÜ VE TOPLUMUN SÖMÜRÜLMESİNİ HAZIRLAYAN SÜREÇ	15
II.A. TOPLUMUN SÖMÜRÜYÜ ÖĞRENMESİ OLARAK DIŞ GERÇEKLİK: BUGÜNÜN TOPLUMUNUN GERÇEKLİĞİ	15
II.B. TOPLUMUN SÖMÜRÜYÜ YAŞAMASI OLARAK İÇ GERÇEKLİK: KURGULANAN TOPLUMUN GERÇEKLİĞİ VE “DAHA” YAPITI.....	18
SONUÇ	20
KAYNAKÇA	21

GİRİŞ

Dünya üzerindeki tüm yapılanmaların ve olayların temelini oluşturan “insan” , yaratılışı gereği, içinde iyilik ve kötülük kavramlarını bir arada bulundurur. Bu iki zıt kavram birbirinin tamamlayıcısı olduğu kadar insanın bir bakıma tanımıdır. Bu iki kavramın arasındaki dengeyi sağlayan kavramsa vicdandır. Vicdan aracılığıyla sağlanması beklenen dengede, bazı durumlarda kötülüğün ağır bastığı görülür. İnsan, kendisini hırslarıyla var ederken, vicdanın kapısını oluşturan sevgi, umut ve hayal gibi değerlerden geçmeyi unuttur. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak da diğer insanların üzerinde hakimiyet kurma isteğine yenilir. Bu isteği besleyecek her şey, kaynağını yine aynı çevrede gelişen “sömürü düzeni”nden alarak ortaya doyumsuz güç yarışını çıkarır. İnsan sömürü düzeniyle kurulmuş bu hayatta daha güçlü kalabilmek için daha maddiyata dayalı konumlar edinmeye çalışır. Bu düzen içinde diğer insanları da ezmeye ve onlara hükmetmeye de karar verir. Bu perspektifte de karşısına yine kendisi gibi olan diğer insanların dikilmesi ortaya bitmek tükenmek bilmeyen bir mücadele çıkarır.

Hakan Günday’ın “Daha” adlı romanında da bu bitmek bilmeyecek mücadelenin verilmesindeki “güç yarışı” kavramı işlenirken bireyin ve toplumun sömürülmesi ile bu sömürü düzenine özgün bir yaklaşım çerçevesinde eğilinmiştir. Yapıtta insanların birbirleriyle olan mücadeleleri, sömürü kavramı üzerinden “insan kaçakçılığı” gibi özgün bir izlikle sunulmuştur. Yapıt boyunca sömürü düzeni, bir insan kaçakçısının yani yapıt odak figürü Gaza’nın ezen ve ezilen taraflar arasında sıkışmışlığıyla aktarılmıştır. Yapıtta, doyumsuz güç yarışının aldığı en çirkin hal, modern dünyanın “yeni kölelik sistemi” olarak kabul ettiği “insan kaçakçılığı” ile verilir. Kaçakçılık konusu “kaçaklar” ve “kaçakçılar” olarak iki taraf arasında yaşananlar üzerinden yapıtta kurgulanmıştır. Yapıtta kaçakçılar kaçaklar üzerinden kendilerini güçlendirirken, kaçaklar büyük umutlarla çıktıkları yolda başlarına geleceklerden ve ulaştıkları ülkelerde hayalini kurdukları daha iyi yaşam koşullarına ulaşamayacaklardır.

İnsanlık tarihi yazık ki uygar kabul edilen düzende, bu suç zincirinin mutlaka bir parçası olarak yolunda devam edecektir.

Yapıtta, bir toplumda sürdürülen güç yarışında taraf olsun olmasın toplumu oluşturan tüm bireylerin etkilenmemesinin mümkün olmayacağı görüşü verilir. Bu öylesine derine işlemiş bir yarışır ki toplumun tüm bireyleri kullanıldığının farkına dahi varmadan bu kısır döngüye hizmet etmektedirler. Bu döngü de hızla bütün insanlığı saran bir nefret duygusuna dönüşerek ortaya intikam duygularının da çıktığı evrensel felaketler bütünü yaratılmış olacaktır.

I. SÖMÜRÜ VE BİREYİN SÖMÜRÜLMESİNİ HAZIRLAYAN SÜREÇ

Sömürü, yeni dünya üzerinde yeni bir tanımla görünmeye başlamıştır. Bir insanın başka bir insana üstünlük kurma isteğiyle, yaptığı her tür “kötü” şey sömürünün tanımı içinde yer alabilmektedir. Bu durumda “kötü”, “sömüren” ve “sömürülen” taraflar arasındaki mücadele olarak ortaya çıkmaktadır. Hakan Günday’ın “Daha” adlı yapıtında, sömürü konusu başlangıçta bireyin sömürülmesi konusu üzerinden ele alınır. Bu kapsamda da bireyin sömürülmesi ortamını hazırlayan temel etken, başka bireylerin etkisiyle oluşan baskı ortamı olarak yapıtta ele alınır. Bu baskı ortamında, önce barışçıl benliği baskılanarak zamanla sömürülmeye başlayan birey, “sömüren” ya da “sömürülmeye devam eden” bir birey olma yollarından birinde taraf olma zorunluğuna sürüklenir. Yapıtta, bu sömürü düzeninin bireyi etkilemesi süreci “insan kaçakçısı” izleği üzerinden aktarılmaktadır. Yapıtta “insan kaçakçılığı” izleği sömürü düzeni içinde bireylerin şekillenerek modern dünyada nasıl yer edindiklerini göstermektedir. Yapıtın odak figürü Gaza, yapıt boyunca güç yarışının yarattığı sömürü düzeninin içindeki kısır döngüde sıkışmış ve sömürüldükçe sömüren buna bağlı olarak ezildikçe ezen bir karakter olarak ortaya çıkmıştır. Gaza’nın bulunduğu taraf, yapıt geliştikçe değişiklik göstermektedir.

I.A. BİREYİN SÖMÜRÜLMİYİ ÖĞRENMESİ OLARAK “BASKI” SÜRECİ: “AHAD”

Birey üzerinde oluşturulan baskı, bireyin sömürülerek sömürü kavramını öğrenmesinin ilk aşamasıdır. Baskı gören birey, içinde yer alan iyilik ve kötülükten, kötülüğü seçerek olumsuz karakter yaratır ve bunu kendi çıkarları uğruna kullanır. Bu doğrultuda sömürü düzeni yaratılmış olur. Hakan Günday’ın Daha yapıtında da odak figür Gaza’nın babası Ahad

tarafından baskı görerek sömürü düzeninin aslında daha başlangıçta ailenin içinde öğrenilmesi anlatılmaktadır.

Yapıtta Gaza'nın baskılanma süreci doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu 'sözde' aile ortamında başlamıştır ve çocukluk yılları boyunca sürmüştür. Bir insan kaçakçısı olan babasıyla ilişkisi maddi çıkarlar üzerine kurulmuştur. Her çocuk gibi sevgi ve ilgiye muhtaç olan Gaza, babasından asla gerçek bir sevgi görmemiş, aksine doğduğu anda, istenmeyen bir bebek olduğundan annesi tarafından öldürülecekken, babası tarafından kurtarıldığının sık sık belirtildiği bir ortamda büyümüştür. Babasının bu kurtarıştaki amacı da Gaza'yı bir çırak olarak yanında çalıştırarak parasının bölünmemesini planlamaktır. Yapıtın başlarında dokuz yaşında, annesiz, eğitime ve kullanılmaya oldukça müsait bir dönemden geçmekte olan Gaza, babası tarafından "insan kaçakçılığı" mesleğinin *incelikleriyle* ilgili bencillik ve doyumsuzluk içeren öğretilerle büyümüştür. Gaza kısa zaman içinde babasının küçük bir kopyası haline gelmiştir:

"Şimdi düşünüyorum da, babam bir katil olmasaydı eğer, babam da olamayacaktı belki. Çünkü bana ancak bir katil babalık edebilirdi. Onu da zaman gösterdi."
(Günday, 16)

Söylediği her sözü bir emir olarak kabul ettiren babasının sömürüsüne maruz kalan Gaza'nın, bir çocuk olarak üstlendiği sorumluluklar, olması gerekenden daha ağırdır. Bu noktada Gaza'nın okuldan arkadaşı Ender'le olan ilişkisi dikkat çekmektedir. Ender tüm yaşlıları gibi sadece ödev yapıp ders çalışma yükümlülüklerini yerine getirir ve geriye kalan zamanlarda oyun oynar. Gaza ise kaçakların bakımını kapsayan, bir iş yapmaktadır: "Ender'in bir işi yoktu ki! Tek işi ödev yapmaktı, bir de annesinin köftelerini yemek, belki bir de kuran kursuna gitmek! Ben köpek gibi çalışıyordum!" (Günday, 34) Gaza başlarda kendisine dayatılan bu sorumluluklarından nefret etmektedir. Zaten daha yaşı gereği kendisinden beklenilmesi yanlış

olan sorumlulukları altında ezilen Gaza'nın havalandırmayı açmaya *bir çocuk olarak* üşenmesi sonucunda kaçaklardan biri ölür. Ölen kaçak Cuma, küçük Gaza için ayrı bir anlam oluşturur. Cuma *çocuk* Gaza'dan kötü muamele görmesine karşın, onun *çocukluk masumiyetine* kağıttan bir kurbağa hediye etmiştir:

“Yıllar sonra öğrendim ki Robinson’un da bir Cuma’sı varmış ama o bir roman kahramanı olduğu için Cuma’dan sayılmazdı elbette! Çünkü ne bir kamyon kasasında havasızlıktan ölü bulunabilir ne de kendisine yılan gibi davranan bir çocuğa kağıttan kurbağa hediye edebilirdi.” (Günday, 35)

Cuma'nın Gaza'nın çocukluğuna ve kalbine sevgi ve vicdana yönelik bir iz bırakması önemlidir.

Gaza, bir çocuk olarak yalnızca babası tarafından değil, kaçaklar tarafından da sömürülmüştür. Gaza daha on yaşındayken depodaki yaşlı kaçaklardan biri tarafından tecavüze uğramıştır. Bu durum Gaza'nın iç dünyasında derin izler bırakmış ve onu yaşadıklarının intikamını almaya itmiştir. Gaza da böylelikle kendisine sömürü düzeninin içinde yer bulmuştur. Sömürü dünyasının içinde ya sömürülecek ya da sömürecektir. Yaşamının ilk ve en temel öğretisi bu olmuştur.

I.B. BİREYİN SÖMÜRÜLMESİ OLARAK “SÖMÜRÜ” İLE TANIŞMA SÜRECİ: “AHAD VE GAZA”

Sömürü düzeni içinde sömürülerek büyüyen bir birey kendisine bir rol biçmek zorunda kalır. Kendisine dayatılan yaşam hakkında farkındalık kazanır ve kabullenilmiş bir çaresizlik içinde daha da kötü davranışlarda bulunarak bu düzen içinde bir taraf olma kararı alır. Hakan Günday'ın Daha yapıtında da, baskı görerek ve sömürülerek büyüyen odak figür Gaza, sömürü dünyası içinde alacağı yer seçiminde bir geçiş süreci olarak, “sömürü” kavramının

tüm yönleriyle tanışır. Bu düzende iki taraf vardır. Gaza da babası gibi bir insan kaçakçısı olarak nefret ve intikam duygularıyla “sömüren” taraf olmayı seçer.

Yapıtta Gaza sömürü düzeninde oldukça dinamik bir yere edinmiştir. Bu gençlik yılları boyunca sürmüştür. Gaza büyüdüğünde “insan kaçakçılığı” sektörünün nasıl işlediği konusunda fazlasıyla bilgilenmiştir. Bu *mesleğin gerçekleriyle* yüzleşmiştir:

“İnsanın kullandığı ilk alet başka bir insandır. Dolayısıyla o ilk alete değer biçilip diğerlerine pazarlanması için çok da beklenmiş olabileceğini sanmıyorum. Buna göre dünya üzerinde insan ticaretinin başlangıcı şöyle tarihlenebilir: İlk fırsatta!”
(Günday, 26)

Zaman zaman içinde bulunduğu durumdan kaçmak istese de, babasının hırs ve nefret bağlarıyla bağlandığı hayatla bağı oluşmuştur bile. Artık ne kendisini ne de babasını bu düzenden kurtarması mümkün değildir: “ ‘Bizim işimiz’ demişti. ‘Gideni göndermek... Gitmek değil.’ Bizim işimiz öldürmek, ölmek değil, der gibi.” (Günday, 72) *Lağım kapaklı sektör* olarak tanımlanan bu meslekten ara ara kaçmaya çalışsa da aksine daha çok saplanmıştır.

Gaza'nın hayatı zaten ülke genelinde dereceye girmesine rağmen kazandığı okulundan babası tarafından alınmasıyla bu hayata saplanması zaten başlamıştır. Ahad ona bu süreçte onun için yapmış olduğu *fedakarlıkları*, anlatıp durmuş, üzerinde duygusal baskı yaratmıştır. Gaza'yı her zaman olduğu gibi kendisine mecbur bırakarak hatta ona onu sevdiğini söyleyerek onu sömürmüştür. Temelde babasından nefret ettiği halde onun tarafından önemsenmeye ve sevmeye ihtiyaç duyan Gaza babasından asla ayrılamamıştır: “*Yani kaçabilirdim... Ama yapamadım sırf babam beni sevdiğini söylediği için.*” (Günday, 118) Gaza'nın hayatında bu yönüyle Ender'in babası Jandarma Yadigar da önemli bir figürdür. Gaza'nın gözünde bir kahraman olarak yerini alan Yadigar'ın *foyası* Gaza'yı kaçırmayla ortaya çıkmıştır. Gaza'yı

Ahad'dan rüşvet almak için kaçırıp iki gün boyunca bir hücrede tutan Yadigar aracılığıyla Gaza içinde bulunduğu suç örgütünün çökertildiğini düşünmüştür. Bu ona bir iç hesaplaşma yapma olanağı sunmuştur. İç hesaplaşmasının büyük kısmını *Cuma* ile yaşayan Gaza, sonuç olarak bu durumun nefret ettiği hayatından bir kaçış olabileceğini hatta yine nefret ettiği babasından kurtulabileceğini düşünmesini sağlamıştır. Hatta bu esnada yaptığı onca kötülüğü babasının sırtına yüklemek üzere yalanlar söylediği bir yargılanma süreci hayal etmiştir:

“Her şeyi zorla yaptırdı hakim amca! Babamı seviyorum aslında. Ama bana hep, insanlara kötü davranacaksın diye emirler verdi. Hatta bir keresinde zorla bir kızla... Çok utanıyorum.” (Günday, 100)

Gaza'nın iç hesaplaşmasında aklından geçenler de korkunçtur. Bu da Gaza'nın zaten işlenerek sömürü düzeninin çoktan bir parçası olduğunun bir göstergesidir. Kabuslarla geçen iki günün sonunda Gaza serbest bırakılmış ve kendisine yaşatılan bu kabusun nedeninin rüşvet isteyen Yadigar'a paranın, babası tarafından geç verilmesi olduğunu öğrenmiştir. Özendiği Enderlerin evindeki sözde mutluluğun kaynağının da para olduğu öğrenmiştir. Hatta *insan kaçakçılığı* mesleğini *devletin* de rüşvet alarak desteklediğine tanıklık etmiştir. Dolayısıyla bu sömürü düzenin de alınacak karar ve olunacak taraf olmaktan başka çare kalmadığı da iyice kesinleşmiştir. Bu öğrendiği şeyler, onun kendisini sömürü dünyasının merkezine koymasına ve acımasız, ahlaken yozlaşmış bir tavırla hareket etmesine tol açmıştır.

Gaza yavaş yavaş bu kısır döngüde sömüren tarafa *geçmeye* başlamıştır. Gaza ve Ahad'ın yaşadıkları, adresi “Toz Sokak-Kandalı” olan muhitin neredeyse her yerinde, kaçakların tutulduğu deponun tüm yüzeyinde ve kötülüğün baş gösterdiği her yerde, Gaza da oç arzularını kaçaklar üzerinden gerçekleştirmeye başlamıştır.

Gaza'nın sömüren tarafta yer alacağı kararını kesinleştiren son olay da yapıtta ilk ve son aşkı olan bir kaçak aracılığıyla verilmiştir. Gaza'nın hayatının aşkı dahi “kaçaklar” arasından

çıkmiştir. ‘Dünyanın en güzel kızı’ olarak nitelendirdiği bu kaçağa karşı ilk başlarda çocuksu ve oldukça masum bir aşk besleyen Gaza, ona elinden geldiğince yardım ederek depodaki bekleme süresini çekilir hale getirmeyi amaçlamıştır. Diğer kaçakların Gaza’nın amacını yanlış yorumlamaları üzerine kızın Gaza’yla iletişime geçmesine engel olmaları onun kendini ilk kez kaçakların gözünden görmesinde etkili olmuştur. Gaza onlara göre aşağılık bir insan kaçakçısıdır:

“Üstelik sadece bir çocuktum. Meğer değilmişim.(...) Benden bu kadar korktuklarını bilmiyordum. Bu kadar korkulacak biri olduğumu ben de bilmiyordum... Üstelik bu hiç bitmeyecekti.” (Günday, 66)

Gaza artık kim olduğunu değiştirmek için geç kaldığını görmüştür. Böylelikle sürdürdüğü hayattan kaçış yolu aramayı tamamen bırakmış, *kötü adam* kimliğine tamamen bürünmüştür. Kendisiyle yüzleşmesini tamamlayıp tarafını seçmiştir. Hatta kaçakların içinde bulunduğu su deposunun vanasını açarak onlar üzerinde korku yaratarak hakimiyet kurmaya kalkışmış, kızını kendisine teslim etmelerini de sağlamıştır. Sevdiği kıza tecavüz ederek belki de en çirkin sömüren olduğunu kendisine kanıtlamıştır:

“Talaştan midemin bulanması da bu yüzdendi. Çünkü ben talaştım. Toz ve kıymık. Dünyayı benimle örtsele geriye tek bir iz kalmazdı... Denedim. Kendimi o kadınların üzerine defalarca serptim ve hepsini yok ettim.” (Günday, 70)

Bu olay Gaza’nın hayatındaki kırılma noktalarından biri olmuştur, çünkü içinde kırıntıları kalmış olan iyilik duygularını baskılayarak kendisini tam kötü olarak var etmeye yönelmiştir:

“15 yaşındaydım ve tabii ki dünya sadece benim etrafımda dönüyordu. Hem de bir sinek gibi! Ve eğer dönmeye devam ediyorsa, bu da onu avucumla ezip öldürmediğim içindi!” (Günday, 143)

Kaçakların üzerinde her ne kadar hakimiyet kursa da bu sömürü düzeninde insanın tek bir taraf olamayacağını da görmüştür. İnsan bu düzen içinde sömürdüğü kadar sömürülmektedir de. Yapıtta gerçekleşen olayların biri hayatında bir kırılma noktası niteliği taşımaktadır. Yağmurlu bir günde, Gaza ile babası Ahad, Gaza'nın hakimiyetini sınıdığı depodaki kaçakları taşıyacak olan gemiye götürdükleri esnada Ahad'ın Gaza'ya annesiyle ilgili başlattığı tartışma sonucu kaza yapmışlardır. Kazadan kurtulan tek kişi Gaza'dır. Gaza olay yerinde kendine geldiğinde üzerine kaçakların cesetleri yağmaya başlamıştır. Bu durum Gaza'nın kaçakların varlığıyla ezilmekte olduğunu da simgesel bir göstergesidir: *“Üç duvarı insan, zemini toprak ve geri kalanı da taş olan bir hücredeydim artık. Bir toplu mezarın en dibinde...”* (Günday, 193) Gaza o cesetlerin arasında on üç gün beş saat kalmıştır. Bu süreç zarfında yine kendisiyle hesaplaşmıştır. Bu hesaplaşma esnasında duyduğu öfkeyle içinde bulunduğu durumun asıl nedeni olan sömürü düzenini saptayamamıştır. Gaza artık sadece bu sömürü dünyasının bir parçası olarak var olduğunu bile farkında değildir. Sonuç olarak bu dünyada sömürdüğü kadar sömürüleceğinin farkına vararak da sömürülmemek için katıksız bir sömürücü olmaya karar vermiştir.

I.C. BİREYİN SÖMÜRMEŞİ: “GAZA”

Sömürü düzeninde baskı görerek sömürü kavramını öğrenen ve içselleştiren birey artık bu düzenin bir parçası olmaktan kendini kurtaramaz. Hakan Günday'ın Daha yapıtında da Gaza bir “insan kaçakçısı” olarak yerini alır. Yapıtta yansıyan sömürü düzenine dair dış gerçekliğin aktarılmasında etkin bir figür olarak yapıt kurgusu içinde tamamlanmış olur.

Gaza, olgunlaşmaya başladığı yıllar boyunca, geçmişi tarafından baskılanmış, kendi hayatından ve başka hayatlardan intikam alırcasına çevresindeki bireyleri sömürmüştür. Kazadan kurtarılan Gaza, babasının öldüğünü öğrendiğinde sevinmiştir. Bu durum içinde

bulunduğu suç örgütünün de sonunu getirmiştir. Herkesçe acınarak ve inanılması güç bir durumda görülen Gaza kendisine yöneltilen psikolojik destekleri olabildiğince kısa keserek yeni bir hayata başlamıştır. Çok başarılı bir öğrenci olarak fark edilen Gaza, İstanbul’da yatılı bir liseye gönderilmiştir. Gaza bu ortamda da, geçmişi bir süreliğine de olsa bırakmış görse de hayata karşı hala öfkeli. Çocukluğunda öğrendiği gibi hayata hırslarıyla devam etmektedir. Lise müdürü Azim figürü Gaza’nın başarısının farkına vararak onu başka bir yönden sömürmeye kalkışmıştır. Gaza’nın derece yapmasını kendisine amaç olarak belirlemiş ve başarısından kendine pay çıkararak kendisini tatmin etmiştir: *“Ne de olsa yurt da bir depo sayılırdı. Depoyu kim yönetiyorsa, ona yakın olmak gerekiyordu.”* (Günday, 262) Gaza’ya göre sömürü kaçakçı deposunda sürdüğü gibi hayatın her alanında her anında kendisini farklı yüzüyle göstermektedir. Lisedeki dört yıl boyunca herkesin gözleri üzerinde olmuş ve gizemli oluşu ve başarısı oldukça kıskanılmıştır. Yurtta arkadaşlar da edinmiştir ancak bu arkadaşların hepsi işlevseldir. Sömürü düzende hepsinin işlevleri birbirinden farklı olan arkadaşlarıyla ilişkileri de çıkarıya dayalıdır: *“Çoğu da aynı işe yarıyordu. Ben onlarla kısa sohbetler yapıyordum, onlar da beni rahat bırakıyordu.”* (Günday, 267) Arkadaşlarının da aslında kendisinden ruhsal bir çıkar edindiklerinin farkındadır. Yaşanan hiçbir şeyin aslında değişmediğine tanıklık eden Gaza da, eski yaşantısındaki tutumu yeni çevresine göstererek, hiç kimseye gerçek anlamda değer vermemiş ve onları çıkarları doğrultusunda kullanmaya kalkışmıştır. Okul müdürü, kendisinin yurtdışında okuma isteğine engel olmaya çalıştığında onun aleyhinde bir tehdit mektubu yazarak okuldan uzaklaştırılmasına neden olmuştur: *“Sadece o günlerde her neysem onun dahasıyım!”* (s:274) Gaza yeni yaşamında da sömürü düzeninin bir parçası olarak yerini almıştır. O artık *mükemmel bir sömüre*ndir: *“Ne kadar uğraşırsam uğraşayım, geleceğe doğru yeterince hızlanamamış ve geçmişime yakalanmıştım.”* (Günday, 289) Gaza artık insanlarla ilişki kurmaz bir haldedir, tek ilişkisi onları sömürmedir, hatta yaşamak onun için sömürü kavramı ile eşdeğerdir. İnsanlara

dokunamaz ve onlarla iletişime geçemez hale gelmiştir. Ruhsal sağlığı bozularak kaldırıldığı hastanede yanındaki hastadan çaldığı morfin sülfatlara bağımlı olmuştur. İçinde karşı konulamaz bir yalnız kalma ve iletişimsizlik isteği vardır. Bir süre sonra evine, yani Kandali'ya geri dönen Gaza evini Ender tarafından kundaklanmış halde bulmuştur. Kendisini depoya ait hisseden Gaza, deposunda son bir kez geçmişiyse yüzleşip her şeyi unutmak üzere hikayesini boşluğa anlatmıştır:

“Yıkılana kadar konuştum. Yeniden doğurulana kadar! Sesim kısıldı ama susmadım. Geçmişime dair ne biliyorsam anlattım. Ve şimdi, hepsi geçti... Geriye sadece gelecek kaldı.” (Günday, 314)

İnsanlarla iletişim kurma düşüncesinden korunmak için deponun etrafına bir hendek kazmaya karar veren Gaza'nın annesinin cesediyle karşılaşması da zirve bir his yaşamasına neden olmuştur. Babasının annesini öldürdüğü ve bunca yıl onda anne ve sevgiye dair bambaşka bir algı yaratmaya çalıştığını da fark etmiştir. Hatta cesedin yanında babası tarafından gömülmüş bir servet de bulmuş ve bu parayla lüks bir otele yerleşip insanlardan uzak bir yaşam sürmeyi planlamıştır.

Gaza bir süre sonra insanların geri dönmeye karar vermiştir. Artık tamamen sömüren taraf olarak güçsüz olanı ezmeye kalkışacaktır. Kendisini oldukça güçlü hisseden ve bu durumdan oldukça haz alan Gaza, yeni ama yine aynı tutumuyla ortaya çıkmıştır: *“Toplum da baskısı da bendim ve sarhoş gibiydim. İçinde zevkten eridiğim kalabalık ve ben, muhteşemdik.” (Günday, 350)* Bu çerçevede Gaza, dünyanın her yerinde nefretin doğurduğu linçleri arayarak hayatını geçirme kararı almıştır. Bulamadığı yerde de linçi kendisi yaratacaktır.

II. SÖMÜRÜ VE TOPLUMUN SÖMÜRÜLMESİNİ HAZIRLAYAN SÜREÇ

Bireyler arasındaki sömürü düzeni kademe kademe topluma yayılır. Toplumdaki hakim sömürü düzeni de bireyler üzerinde etkilidir. Bu süreç bir döngü içinde büyür gider. Öyle ki bu durum toplumu aşır topluular arasındaki ilişkilere varana kadar ilerler, evrensel bir oluşuma dönüşür. Hakan Günday'ın “Daha” adlı yapıtında toplumun gerek bireyleri arasında gelişen sömürü gerekse de toplumun başka topluular üzerinde kurmak istediği güç otoritesiyle şekillenen sömürü düzeni aktarılır. Yapıtı yansıyan dış gerçekliği oluşturan toplumda ve dünyadaki “insan kaçakçılığı” gerçekliğidir. Sömürü para ve din gibi değerlerin ötesine geçmiş, doğrudan insanın kendisinin alınıp satıldığı bir kölelik sistemi olarak varır insan kaçakçılığına dayanmıştır.

II.A. TOPLUMUN SÖMÜRÜYÜ ÖĞRENMESİ OLARAK DIŞ GERÇEKLİK: BUGÜNÜN TOPLUMUNUN GERÇEKLİĞİ

İnsanların bireysel güç ve tatmin sağlama isteklerini sömüren ve sömürülenlerin oluşturduğu düzendeki güç savaşları oluşturur. Bir toplumda her birey kendisini var etmeye çabalarken ister istemez kendisini güç savaşının ortasında çırpırırken bulur. Kendisi de bir taraf olmak durumunda kalır. Hakan Günday'ın Daha yapıtında da bu durum toplumdan yapıtı yansıyan dış gerçeklikle aktarılır. Yapıtta “insan kaçakçılığı” izleği, tüm dünyadaki yeni sömürü anlayışını açıklayan bir leitmotive olarak kullanılmıştır. Yapıtı göre, toplum gerçekliğinde insan, dünya üzerinde artık para ya da inançlarından öte doğrudan insanlığıyla sömürülmektedir:

“İnsanın kullandığı ilk alet başka bir insandır. Dolayısıyla o ilk alete bir bedel biçilip diğerlerine pazarlanması için çok da beklenmiş olabileceğini sanmıyorum. Buna göre,

dünya üzerindeki insan ticaretinin başlangıcı şöyle tarihlenebilir: İlk fırsatta!"

(Günday, 26)

Yapıtta yansıtılan toplum gerçekliği içinde bir de “suç örgütü” olarak tanımlanan bir toplumsal kesit sunulmaktadır. Bu “suç örgütü” tüm bireyleri doğaları gereği ya sömürür ya da sömürtür. Yapıtta bu durum “*Her şey bir kumaş meselesiydi.*” sözüne yapılan vurguyla da belirtilir. Yapıtta bu vurgulanmak için yapıt boyunca yaratılan tüm figürler arasında kutupluluk oluşturulmuştur. Bunun nedeni “sömüren” ve “sömürülen”in daha etkin olarak açıklanmak istenmesindedir. Bu doğrultuda yapıtta insan kaçakçısı olarak yaratılan Ahad’ın karşısına Aruz yaratılmıştır. Aruz, sömürü düzeninin en başını oluşturan ve sisteme yön vererek haksız kazanç elde etmeyi hedefleyen kısmı anlatmak için yaratılmıştır. Acımasızdır ve kaçakçılık yapmak için dünyada vardır. Ahad ise Aruz tarafından kullanılan bir maşa olarak nitelendirilebilir. Yani sömürü düzeninin de sömürenin de üstünde sömüren bir yapı vardır ve bu toplumu da aşarak evrenselleşen bir sorunsala dönüşmüştür. Aslında bu panorama yeni dünya düzeninin bir yansımasıdır. Aruz’un yanında yer alan kaçakları taşıyan teknelerin kaptanlığını yapan Dordor ve Harmin adlı figürlerse bu sistemin içindeki kuklaları temsil eder. Yazık ki bazı bireyler toplumda neye katkıda bulduklarını fark edememekte dirler ya da umursamamaktadırlar. Onlar bu sistemin içine de bir tesadüf sonucu dünyayı gezme hevesiyle girmişlerdir. Kendilerini ait hissettikleri tek yer uçsuz bucaksız denizdir çünkü burada hayat yok gibidir ve ne zaman karaya çıksalar gerçek anlamda hayata ancak dahil olurlar. Bu anlamda hem sistemin içinde hem de dışında olarak nitelendirilebilirler. Sömürüye maruz kalan kesimse kaçaklarla aktarılmıştır. Sömüren taraftaki “güç” arzusu öyle doyumsuz bir hal almıştır ki bu amaç uğruna çıktıkları yolda kaçaklar, güç heveslileri için birer araçtan başka bir şey değ illerdir, insan gibi muamele bile görmezler: “*Kimse seni bir insan olarak görmeyecek.*” (Günday, 73) Yazar tarafından bugünün dünyasının gerçekliği, “güç

savaşı”ndaki doyumsuzluk ve insanın doğrudan kendi varlığının sömürüsü olarak yapıta yansıtılmıştır.

Yapıtta yansıyan dış gerçekliğin bir diğer boyutu ise toplumdaki düzeni sağlamakla yükümlü olan “devlet” kavramına getirilen eleştiridir. Yapıtta devlet eleştirisi “kaymakamlık” kavramı üzerinden yapılmıştır. Aslında toplumlarda sistemlerin yanlışlığı baştan başlamaktadır. Adaletli bir toplum düzenini sağlaması gereken bir kurum olan “kaymakamlık”ta bile çeşitli yasadışı eylemler gerçekleştirilmektedir. Kaymakam ve odacısı olarak bilinen kimseler gerçekte bir tarikata mensup olup sistemdeki bozukluklardan yararlanarak düzensiz düzenin içinde başka bir düzen kurmuşlardır:

“Hepimizin Hikmetçiler diye bildiği bir tarikattan ayrılmış olanların kurduğu bir tarikat. Tanzim’di adı. Ve yaşlı adam aslında Tanzim’in Kandalı’daki mühürüydü.”
(Günday, 240)

Aynı şekilde toplumun güvenliğini sağlamakla yükümlü Jandarma kurumu da etik olarak bozuk olan toplumdaki ahlak algısını yansıtır. Rüşvet alarak suç zincirinin içinde yer almaktadırlar. Bu durum dünyadaki ahlak algısının yozlaştığını vurgulamak için kullanılmıştır. Adaletli bir düzeni korumakla yükümlü olan sistemler bile kendi çıkarları ve “güç” arzuları adına bu sömürü düzenini desteklerler. Tüm bu toplumsal gerçeklikler de yapıta yazar tarafından doğrudan yansıtılmıştır: Daha... “Daha” kelimesinin yapıtta leitmotive olarak kullanılması dikkate değerdir. Bireyler toplumlarından toplumlar bireylerinden “daha” çok para, “daha” çok güç “daha” çok iktidar istemektedir.

II.B. TOPLUMUN SÖMÜRÜYÜ YAŞAMASI OLARAK İÇ GERÇEKLİK: KURGULANAN TOPLUMUN GERÇEKLİĞİ VE “DAHA” YAPITI

Toplumdan alınan temel bir kesit, küçük de olsa, tüm toplumu gözlemlemek için yeterlidir. Toplumsal düzende meydana gelen aksaklık ve ahlaki yozlaşmaları gözlemlemek için sosyal bilimlerin insanı konu aldığı bir deneye gerek yoktur. En önemli deney toplumu iyi gözlemlemek ve belki de bu gözlemi en etkin yolla özgün bir şekilde ifade etmektir. Hakan Günday’ın Daha yapıtında da yaratılan odak figür Gaza üzerinden gözlemlenen toplumun gerçekliği özgün bir izlekle aktarılmıştır.

Yapıtın kurgusunda Gaza figürünün yaratımı kadar Gaza’nın gerçekleştirdiği eylemler de sömürü düzeninin daha etkin anlatılmasında önemli işlevler yüklenmiştir. Yapıtta Gaza, “depo” denilen kurgulanmış özel bir anlam taşıyan “uzam”da gelen bir *kafile* üzerinde çeşitli *sosyolojik deneyler* yapmıştır. Bu belki de yazarın yazarlık serüveni hazırlayan gözleme sürecinin de işaret edildiği bir yapılanma olarak kurguda yerini almıştır. Gaza’ya göre bu konu, üzerinde deneyler yapılmayı fazlasıyla hak eder. Depoyu bir ülke ve bu depoya gelen otuz üç kişilik kafiye halk olarak düşünen Gaza bu halkın karşısına çeşitli zorluklar ve farazi tehlikeler çıkararak verdikleri tepkiyi gözlemlemeyi amaçlar. Bunun için öncelikle bir lider seçilmelidir ve bir lider seçerken en doğru yöntem demokrasi olacaktır. Böylelikle aslında toplumda var olmasından şüphe duyulan “demokratik eğilim” değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapıtta yapılan seçim sonucu lider, bir entelektüel olduğu her halinden belli olan ve aralarında tek Türkçe konuşabilen kişi olan Rastin olarak belirlenmesiyle yeni bir boyut almıştır. Bu da yine yapıta yansıyan yazar gerçekliğinin bir başka açıdan aktarılmasıdır. Deneyin ilk aşamasında da açıkça gözlemlendiği gibi Rastin de hemen düzenin bir parçası olarak görülmeye başlanır. Lider figürü olarak halkına çeşitli yalanlar söyleyerek ve daha üstteki güçlerle iletişime geçip o gücü kontrol edebildiğini göstererek kendi halkı gözünde gücünü pekiştiren bir güce dönüşmeye çalışmıştır:

“Gerçekten de bir demokrasiydi artık! Liderler yalanlar söyleyerek yönettiğini sanıyor, halk uyduğu bütün kanunların kendi iyiliği için konduğuna inanıyor, ülkenin tek yayın organı olan radyonun spikeri de her şeyi görüyor, ancak deli taklidi yapıyordu!” (Günday, 147)

Rastin, deneyin ilk aşamalarında odak figür tarafından çıkarılan güçlülere halkı için fedakarlıklar yaparak karşılık verir gözükmiştir, ancak bir süre sonra bir entelektüel olarak ülkesindeki insanlara yapmaya çalıştığı yardımların boşa çıktığını düşünerek bu fedakarlıkları sorgulamaya başlamıştır. Geçmişte halkı için mücadele ederken ve çevresindeki pek çok arkadaşı halkı için hapse atılırken halk susmuştur. Rastin’in kendini tüm bunları göz önünde bulundurarak sorgulaması sonucunda intikam alma arzusu ortaya çıkar. Bu arzu ile Gaza’nın varlığını kullanarak depo halkı üzerinde, ısı ve ışık arasında seçim yaptırmak gibi oyunlar oynayarak halktan intikam almaya başlamış ve gücünü pekiştirme yoluna gitmiştir. Bu da yapıtta yazarlara yapılan bir eleştiridir. Yapıtta aydın kesim de istemeden de olsa bu sömürü düzeninde kendilerine bir yer edinmeye maruz kalmıştır: “ ‘Etiniz nasıl pişsin?’ diye soruluyordu. (...) Oysa ‘Nasıl pişsin?’ diye sorulan et, kendileriydi!” (Günday, 159) Bu sömürü düzeni içinde de *demokrasi* ile başlayan yönetim *diktatörlüğe* dönüşmüştür. Hatta alınan kararlara karşı çıkan içlerindeki en zayıf adam *linç* edilerek öldürülmüştür. Yapıtın kurgusunun bu noktasında, aslında ideal bir demokrasi kavramının hiçbir zaman var olmadığı, yalnızca liderler tarafından halka var olduğu düşündürüldüğü bu örnek üzerinden sunulmuştur. Sömürü düzeninde “sömüren” ya da “sömürülen” olarak bir taraf olmamaya kalkışanların sonu *linç edilmektir*, yani taraf olmama gibi bir durum söz konusu bile değildir. Yapıt da bu acı toplumsal gerçekliği, *linç* izleğiyle etkileyici bir biçimde aktarmıştır. “Daha”ya karşı koymanın sonunu yok olmaktadır.

SONUÇ

Hakan Günday'ın “Daha” adlı yapıtı insan kaçakçılığı izleği kullanılarak dünya üzerindeki tüm sömürü düzenlerine eleştirel bir bakış yansıtılmıştır. Sömürü düzenini oluşturan her halka aslında toplumda kendisini farklı yerlerde ve farklı statülerde var etmiş olan bireylerin zorunlu kaldıkları bireysel seçimlerinin sonucudur. Bu seçimler büyüyerek topluma oradan da evrene yayılmaktadır. Düzensiz olarak nitelendirilebilecek sömürü düzeninde “güçlenme” ve “hakimiyet kurma” kavramları önem taşır. Bu doğrultuda oluşan yönetim sistemleri de bireysel çıkarları gözetir ve ideal bir demokrasi anlayışının varlığını engeller.

Yapıtta Gaza'nın, kendisini böyle doyumsuz bir düzende var etme yolculuğuyla bireylerin sömürü düzenin içinde nasıl yer aldığı aktarılmıştır. Bireyler önce çekirdek yapılar içinde baskılandıkça baskı gösterme eğilimine girerler, bu eğilim büyüyerek tüm evreni sarar. Sömürü, sömüren ve sömürülenin yer değiştirerek kısır bir döngü içinde oradan oraya savrulmasıyla kökleşmiştir. Bunda yeni dünya düzeninin insanı doğrudan sömürü odağı görmesi etkilidir. İnsana insanlık gerekirken, bu değer yargısı yıkılarak, insanlık ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Yapıtta yazarın bu farkındalığı ve çözümsüzlüğü “insan kaçakçılığı” gibi özgün bir izlekle aktarılmıştır.

KAYNAKÇA

Günday, Hakan. Daha. İstanbul: Doğan Yayıncılık, 1. Basım: Ekim 2013.